

1. הגדרת הקהילה על פי הספרות המקצועית

את ההכשרה שלנו אנו עושים בתוכנית שנקראת עיר ללא אלימות (על"א). מודל התוכנית פותח בשנת 2004 על ידי ד"ר אינס-קינג ונוסה לראשונה בעיר אילת. בשנת 2006 המודל אומץ על ידי ממשלת ישראל כמודל ארצי-לאומי למאבק באלימות בתחומי הרשויות המקומיות (פרוינד, קדם, רוזנברג ומרגולין, 2011). תוכנית ארצית זו שמה לה למטרה להגביר את תחושת הביטחון האישי של התושבים, באמצעות שילוב כלל המאמצים האזרחיים עם כלל המאמצים המשטורתיים בנושא. "עיר ללא אלימות" הוקמה לשם התמודדות עם התנהגות אנטי-חברתית, אלימות ופשעה ברמה עירונית-מערכתית (המשרד לביטחון פנים, 2018). התוכנית מבוססת על התמודדות המערכת היישובית עם תופעות שונות של אלימות בשיתוף בין גורמים מהמגזרים השונים וגיוס כל המערכות המתמודדות עם הנושא. בשונה מתוכניות עבר, קהל היעד בעל"א אינו הגורמים האלימים עצמם אלא הקהילה החברתית אשר מגויסת לכך (פרוינד, קדם, רוזנברג ומרגולין, 2011).

העיר בה מופעלת התוכנית אשר אנו חלק ממנה היא באקה אל גרביה. באקה מאופיינת כעיר מסורתית בה התושבים כולם מוסלמים מסורתיים, אשר נעים בחייהם בין הפתיחות לערכי התרבות המודרנית, יחד עם שמירה על התרבות והמסורת של האסלאם. באקה נחשבת לאחת הערים מרכזיות באזור המשולש הצפוני. מכללת אלקאסמי הפעילה בעיר קידמה מאוד את מעמדה באזור. נכון לשנת 2016, העיר מונה 28,300 תושבים (הלמ"ס, 2016).

הקהילה אותה בחרנו לשם ביצוע התערבות היא קהילת הקשישים. בבאקה אל גרביה 1300 תושבים מעל גיל 65 המהווים 4.7% מכלל התושבים במקום (הלמ"ס, 2016). על פי המיפוי שערכנו, אוכלוסיית הפנסיונרים בבאקה אל גרביה העכשווית הינה הדור הרביעי במקום ומהווה פילוח קטן בהשוואה למספר התושבים. הרוב הגדול של אוכלוסייה זו הינו נשים.

בהגדרתה, קהילה זו נחשבת לקהילה פונקציונאלית הרואה את המרכיב התפקודי כמשתנה בסיסי בהגדרת הקהילה. הקהילה וחבריה מוגדרים על פי תכונותיהם, צורכיהם והשירותים שהם מקבלים. קהילה זו הינה מערכת חברתית מאורגנת הניתנת להבחנה מסביבתה על סמך המאפיינים המשותפים של חבריה. מערכת זו מסוגלת לפעול כיחידה אחת חברתית שיש לה אינטרסים, מטרות וצרכים משותפים (בריק, 1978). יחד עם זאת, למרות שהמכנה המשותף שלה נשען על המרכיב התפקודי ואיננו גיאוגרפי, עדיין קיים מרחב

2. תכנון התערבות

א. ממצאי המיפוי שערכנו הביאו אותנו לבחור התערבות קהילתית של הקמת מערך מתנדבים המורכב מאנשים זקנים בגיל הפרישה. ווילסון (Wilson, 2000), מתאר את ההתנדבות כפעילות שבה אדם נותן מזמנו ללא תמורה על מנת להיטיב לאדם אחר, קבוצה או ארגון. ההתנדבות נותנת מענה לצורך להביע אמפתיה ואכפתיות כלפי האחר ולהגיש עזרה לזולת. זהו אמצעי להגשמת ערכים אלטרואיסטיים וחברתיים. בנוסף, ההתנדבות יכולה לתת מענה לצרכים רגשיים ולשמש כמעין טיפול פסיכולוגי עבור המתנדב. מתנדבים שהמוטיבציה הזו חזקה אצלם מדווחים שהתנדבות עוזרת להם לשפר את הרגשתם, להרגיש פחות בודדים, להשתחרר מרגשות אשמה הנובעים מהמחשבה שהם ברי מזל יותר מאחרים, להתגבר על בעיות אישיות ולברוח מדאגות יום יומיות (ששון וכץ, 2016). כמו כן, בחברה הערבית מושתת ערך זה על יסודות תרבותיים ודתיים כאחד. בדת האסלאמית נחשבת העזרה לזולת לאחד מעמודי התווך של הדת (זידאן וגאנס, 2000). נמירוף וקולרוסו (בתוך בר-טור, 2005) מדברים על כך שאצל זקנים ניכרת לעתים פתיחות גבוהה יותר, גמישות ואפשרות חיבור ותהליכי חיבור בין אדם לסביבתו שלא היו אפשריים בגילאים צעירים יותר. אכן, גם אנו גילינו כי באוכלוסייה זו קיים פוטנציאל אדיר של ידע וניסיון תעסוקתי אשר אינם מנוצלים על ידי הקהילה. הזקנים עימם שוחחנו הביעו רצון עז להתנדב ולתרום לקהילה, דבר שעומד בהלימה עם התוכנית "עיר ללא אלימות". אנחנו חשבנו שמכיוון אחד התחומים בו אנו נתקלים באלימות הינו אלימות במשפחה, לה אין מענה אכיפה מסודר (נוהאד, 2014), יהא זה נכון להפעיל את מערך המתנדבים מתוך האוכלוסייה ולמען האוכלוסייה.

ב. **הגדרת הבעיה** – הבעיה היא שקהילת הפנסיונרים במתנ"ס המקומי סובלים מבדידות ותחושת חוסר ערך בקהילה הרחבה של באקה אל גרביה. הבדידות בקרב אוכלוסיית הקשישים נמצאה מקושרת באופן ישיר עם תחלואה גופנית ונפשית ולכן יש חשיבות גדולה לתת לבעיה זו מענה.

הצבת מטרה – מטרה טובה היא מטרה צנועה, ברת השגה במסגרת הזמן הנתון, היא משמעותית ללקוחות, היא מוגדרת בצורה אופרטיבית והיא מוגדרת באופן חיובי (סלונים-נבו, 2005). מטרת תוכנית ההתערבות שלנו היא שאוכלוסיית הפנסיונרים בבאקה אל גרביה יחוו עזמה כבעלי ערך והבדידות הסובייקטיבית שלהם תפחת תוך חצי שנה.

הגדרת יעדים

1. במהלך ארבעת השבועות הקרובים תוקם קהילת פנסיונרים שתכלול תחילה את הקשישים הפעילים במתנ"ס.